

DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.2>

УДК 001.895:37.091.2-027.45

Маріанна Швардак<https://orcid.org/0000-0002-9560-9008>

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
педагогічний факультет,
Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, 89607, Мукачево, Україна
anna-mari_p@uklr.net

Оксана Попович<https://orcid.org/0000-0002-0321-048X>

доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету,
Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, 89607, Мукачево, Україна
ksysha31071984@ukr.net

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЄКТУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему проєктування безпечного освітнього середовища в умовах сучасних викликів, зумовлених соціальними трансформаціями, пандемією COVID-19, війною, а також стрімким розвитком цифровізації, яка, попри численні переваги, породжує нові виклики у сфері безпеки освіти. Метою дослідження є обґрунтування та аналіз технологічного, соціального, інклюзивного й організаційно-управлінського підходів до проєктування безпечного освітнього середовища в умовах сучасних викликів. Методологічну основу становить комплекс підходів (системний, синергетичний, аксіологічний), що забезпечує системне осмислення проблеми безпечного освітнього середовища. Здійснено огляд останніх наукових публікацій, що висвітлюють проблеми безпеки в освіті в умовах цифровізації, соціальних трансформацій, пандемії та воєнних загроз. У статті визначено та охарактеризовано чотири ключові підходи до проєктування безпечного середовища. Технологічний підхід передбачає застосування цифрових інструментів: систем відеонагляду, смарт-замків, онлайн-платформ психологічної допомоги та мобільних застосунків для навчання безпечної поведінки. Соціальний підхід включає розвиток програм медіації, формування навичок емоційного інтелекту та культури ненасильницького спілкування. Інклюзивний підхід спрямований на створення безбар'єрного середовища та адаптацію освітніх програм для дітей з особливими потребами. Організаційно-управлінський підхід охоплює запровадження політик нульової толерантності до насильства, створення команд шкільної безпеки, підготовку персоналу до дій у кризових ситуаціях. Узагальнено, що забезпечення безпечного освітнього середовища потребує системного впровадження інновацій, спрямованих на підвищення стійкості освіти до сучасних загроз. На основі аналізу сучасних практик встановлено, що комплексне впровадження сучасних підходів сприяє зміцненню безпеки в освіті.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, заклад освіти, проєктування, соціальні трансформації, сучасні підходи, цифровізація.

ВСТУП

Освіта традиційно не лише виконує функцію передачі знань, а й виступає середовищем формування особистості, розвитку критичного мислення та соціальної взаємодії. Водночас у контексті сучасних викликів зростає потреба у створенні безпечного освітнього середовища,

що забезпечує фізичний, психологічний, соціальний та інформаційний захист усіх його учасників.

Актуальність проблеми зумовлена зростанням різноманітних ризиків та загроз, що впливають на безпеку в закладах освіти: зокрема, проявів насильства, булінгу / мобінгу, кібербулінгу / кібермобінгу, терористичних загроз, поширення небезпечного контенту в інтернет-просторі, а також негативних психоемоційних станів учасників освітнього процесу. Освітні установи стають дедалі більш вразливими перед викликами, що несуть глобалізація, стрімкий розвиток цифровізації, соціальні зміни та геополітичні конфлікти.

Особливої актуальності набуває питання безпеки в умовах війни, спричиненої збройною агресією російської федерації проти України, коли загрози фізичному життю дітей і працівників освіти є реальними, а забезпечення психологічної підтримки та розвитку стійкості вихованців стає ключовим завданням освітньої системи. У зв'язку з цим виникає потреба в переосмисленні традиційних підходів до забезпечення безпеки в закладах освіти, впровадженні інноваційних практик, що враховують нові виклики сучасного світу, забезпечуючи комплексний, системний і проактивний підхід до проектування безпечного освітнього середовища.

Аналіз останніх досліджень свідчить про активне вивчення проблеми проектування безпечного освітнього середовища, особливо в умовах трансформаційних змін та зовнішніх викликів. У роботі О. Нагайчук, М. Зорі та С. Кучинського (2024) акцентовано увагу на впровадженні інноваційних рішень для забезпечення безпеки здобувачів вищої освіти під час війни, що є надзвичайно актуальним для українських реалій. С. Олексенко і С. Савченко (2024) дослідили роль педагога як ключової фігури у формуванні психологічно безпечного простору, підкреслюючи значення інноваційних підходів у педагогічній практиці. У статті Т. Собченко, О. Кін та В. Ворожбіт-Горбатюк (2023) розглянуто особливості організації безпечного середовища в умовах воєнного стану, зосереджуючи увагу на практичних стратегіях впровадження таких підходів у школах. Робота О. Ахмедової та співавторів (Akhmedova et al., 2022) розширює дослідження в напрямі управління освітою, наголошуючи на важливості інновацій у забезпеченні якості та безпеки освітніх послуг у трансформаційний період в Україні.

Питання психологічної безпеки учасників освітнього процесу є ключовим у сучасних дослідженнях. Так, Е. Prashanti, К. Ramnarayan (2020) сформулювали десять принципів створення безпечного освітнього середовища, зосереджених на підтримці, відкритості та взаємоповазі.

До теми просторової доступності та інклюзії звертаються А. Page et al. (2024), які доводять, що інноваційне середовище сприяє почуттю приналежності й безпеки, особливо в учнів з інвалідністю.

Ідеї просторового дизайну розвивають Т. Mäkelä, Т. Leinonen (2021), пропонуючи модель ко-дизайну, де до створення безпечного середовища залучаються всі учасники освітнього процесу – від учнів до вчителів і громади.

Водночас V. Monteiro et al. (2021) наголошують на ролі міжособистісної взаємодії: ефективний зворотний зв'язок з боку вчителя зміцнює довіру, підвищує залученість та забезпечує психологічну підтримку.

Таким чином, сучасні підходи до безпеки в освіті ґрунтуються на поєднанні просторових, емоційних і комунікативних чинників, що разом формують цілісне безпечне освітнє середовище.

Проведений аналіз сучасних українських та зарубіжних наукових досліджень засвідчує активне зацікавлення вчених проблематикою безпечного освітнього середовища, зокрема в умовах цифровізації, соціальних змін та воєнних загроз. У фокусі уваги – технологічні рішення, психологічна підтримка, інклюзія, управлінські практики. Однак, попри наявні напрацювання, проблема забезпечення безпеки в освіті потребує подальшого наукового осмислення. Особливо актуальним залишається завдання розроблення інноваційних,

системних і адаптивних підходів до проєктування безпечного освітнього середовища, здатного відповідати на динамічні виклики сучасності.

Метою дослідження є обґрунтування та аналіз технологічного, соціального, інклюзивного й організаційно-управлінського підходів до проєктування безпечного освітнього середовища в умовах сучасних викликів.

Завдання дослідження: з'ясувати сутність безпечного освітнього середовища, виокремити його основні ознаки; окреслити актуальні сучасні підходи до проєктування безпечного середовища в закладах освіти; здійснити аналіз ефективних практик їх упровадження.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу становить комплекс підходів, що забезпечують системне осмислення проблеми безпечного освітнього середовища. Дослідження ґрунтується на системному підході, який дозволяє розглядати безпеку освіти як багатовимірний феномен, що включає фізичний, психологічний, соціальний та інформаційний компоненти; синергетичному підході, що враховує взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників освітнього середовища; та аксіологічному підході, орієнтованому на цінності гуманізму, рівності й права кожного учасника освітнього процесу на захист.

Для досягнення поставленої мети застосовано контент-аналіз наукових публікацій, міжнародних стратегічних документів та нормативно-правової бази України; порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду організації безпечного освітнього середовища; структурно-функціональний аналіз, що дозволив виокремити основні компоненти безпеки та виявити їх взаємозв'язки; а також узагальнення та інтерпретацію практичних кейсів (зокрема діяльності Біотехнологічного ліцею «Радовель», першої підземної школи в Харкові, міжнародних програм «Whole School Approach to Mental Health and Wellbeing», «Safe Schools» та інших).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У відповідь на виклики сьогодення Міністерство освіти і науки України ініціювало низку заходів для захисту учасників освітнього процесу. Зокрема, ухвалено Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі (2020), запущена державна освітня цифрова екосистема «Мрія», спрямована на створення сучасного та безпечного освітнього простору, посилено нормативно-правові засади функціонування укриттів та кризового реагування в закладах загальної середньої освіти. Важливим кроком стало запровадження інституту офіцерів безпеки, які з початку 2025–2026 навчального року вже розпочали роботу у близько 3000 закладів освіти (Буняк, 2025). Все це свідчить про цілеспрямовану державну політику в напрямі підвищення готовності освітньої системи до викликів воєнного часу.

Світова спільнота дедалі більше уваги приділяє питанням комплексної безпеки в закладах освіти, поєднуючи інфраструктурні, управлінські та освітні ініціативи. Так, «Комплексна рамка безпеки шкіл» («Comprehensive School Safety Framework», CSSF 2022–2030), розроблена ЮНЕСКО, пропонує цілісний підхід до запобігання ризикам: від стандартизованого проєктування безпечної інфраструктури й впровадження систем раннього попередження до інтеграції відповідних модулів у навчальні програми для підготовки учнів і персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях (UNESCO, 2022).

Водночас Світовий банк у межах програми «Безпечні школи» («Safe Schools») підтримує уряди країн-партнерок у модернізації шкільної інфраструктури та навчанні педагогів, зосереджуючись на інклюзивності, адаптації будівель до стандартів безпеки та підготовці вчителів із кризового менеджменту й захисту прав здобувачів освіти (World Bank, 2023).

Одним із ключових міжнародних документів є «Декларація безпечних шкіл» («Safe Schools Declaration»), яка закликає держави утримуватися від використання шкільних споруд

© Швардак Маріанна, Попович Оксана, 2025

у військових цілях, захищати учнів і персонал від атак та забезпечувати безперервність навчання під час збройних конфліктів (Global Coalition to Protect Education from Attack, 2015).

Крім того, низка національних керівних документів, зокрема «Керівні принципи створення безпечних, інклюзивних, підтримуючих та справедливих шкіл» («Guiding Principles for Creating Safe, Inclusive, Supportive, and Fair Schools»), видані Міністерством освіти США, окреслюють принципи справедливого дисциплінування, розвитку підтримуючої шкільної культури та професійного розвитку педагогів у сфері безпеки й інклюзії (U.S. Department of Education, 2021).

Нарешті, дослідження аспектів локальних, національних та міжнародних практик проєктування безпечних шкіл підкреслює важливість поєднання фізичної охорони (контроль доступу, системи відеоспостереження), психологічної підтримки (програми протидії булінгу, ментальне здоров'я) та активної участі громади й батьків у формуванні безпеки (Rogers, 2023).

Використання вищезгаданих підходів дозволяє створювати в закладах освіти не лише міцну фізичну «оболонку», а й розвивати внутрішню культуру безпеки, що є критично важливим для протидії сучасним загрозам та забезпечення стійкості освітньої системи.

Аналіз сучасних досліджень показав, що безпечне освітнє середовище в умовах сьогодення розглядається як цілісна система умов у закладі освіти, що забезпечує фізичний, психологічний, емоційний, соціальний та інформаційний захист усіх учасників освітнього процесу, сприяє їхньому розвитку, навчальній діяльності, взаємоповазі, самореалізації та запобігає виникненню загроз життю, здоров'ю, гідності (Нагайчук та ін., 2024). Іншими словами, це середовище, в якому кожен учасник освітнього процесу відчувається захищеним від фізичної небезпеки, психологічного тиску, дискримінації, соціального виключення та інших негативних впливів.

Відтак сучасні глобальні процеси суттєво трансформували уявлення про безпеку в закладах освіти. Якщо раніше питання безпеки переважно асоціювалося із фізичним захистом учасників освітнього процесу (стан будівель, протипожежні заходи, охорона території), то сьогодні поняття безпечного освітнього середовища включає значно ширший спектр викликів та потребує нових, комплексних підходів до їх подолання.

Цифровізація освіти, яка стрімко посилилася особливо під час пандемії COVID-19, відкрила нові можливості для навчання, але водночас загострила проблеми кібербезпеки, кібербулінгу/кібермобінгу, захисту персональних даних. У цифровому середовищі здобувачі освіти стикаються з онлайн-загрозами, психологічним тиском, а інколи й з дезінформацією, що вимагає від освітніх закладів створення безпечної цифрової культури (Samsonova et al., 2022).

Пандемія COVID-19 актуалізувала необхідність забезпечення не лише фізичної, а й епідеміологічної безпеки. Зміни торкнулися організації освітнього простору: дистанційне навчання, гігієнічні протоколи, психоемоційна підтримка учасників освітнього процесу стали обов'язковими елементами безпечного середовища.

Широкомасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну стало надзвичайно серйозним викликом для системи освіти, поставивши під загрозу не лише фізичну безпеку учасників освітнього процесу, а й стабільність освітнього середовища загалом.

Руйнування шкільних приміщень, пошкодження мереж і втрата ресурсів створюють додаткові ризики для фізичної безпеки учасників освітнього процесу, а також актуалізують необхідність системного підходу до відновлення й проєктування безпечного середовища. Постійна загроза ракетних обстрілів, руйнування шкіл та садочків, евакуація дітей, заняття в укриттях чи в онлайн-режимі змушують переглядати стратегії забезпечення фізичної безпеки й посилювати заходи психологічної підтримки учнів та педагогів. Серед пріоритетів – розроблення планів дій у надзвичайних ситуаціях, облаштування укриттів, навчання здобувачів освіти правилам безпечної поведінки в умовах війни.

Соціальні виклики, як-от зростання рівня насильства, дискримінації, емоційного вигорання серед молоді, також вимагають інноваційних рішень. Підходи до безпеки тепер включають розвиток емоційного інтелекту, культури взаємоповаги, підтримку інклюзії, а також розбудову шкільних служб медіації й служб психологічної допомоги.

Таким чином, новітні виклики вимагають від освітніх закладів інтеграції технологічних, соціально-психологічних і організаційних інновацій у процес проєктування безпечного середовища, що забезпечить стійкість і розвиток освіти навіть в умовах кризи.

Аналізуючи безпечне освітнє середовище, ми виокремили основні його ознаки (Таблиця 1).

Таблиця 1

Основні ознаки безпечного освітнього середовища

Компонент безпечного середовища	Основні характеристики
Фізична безпека	Захист життя і здоров'я; справна інфраструктура; охорона закладу; наявність укриття згідно з вимогами; протипожежні заходи
Психологічна безпека	Атмосфера довіри; профілактика булінгу та мобінгу; психологічна підтримка; розвиток культури взаємоповаги
Соціальна безпека	Інклюзивність; рівні можливості; партнерство між усіма учасниками освітнього процесу
Інформаційна безпека	Захист персональних даних; протидія кібербулінгу й кібермобінгу, небезпечному контенту; розвиток цифрової грамотності
Емоційний комфорт	Позитивний психологічний клімат; підтримка емоційного інтелекту; формування почуття безпеки
Правова захищеність	Дотримання прав учасників освітнього процесу; наявність механізмів правового захисту

Розроблено авторами самостійно

Отже, безпечне освітнє середовище – це не лише захист від фізичних загроз, а й створення умов для емоційного добробуту, соціальної інтеграції та розвитку кожної особистості в закладі освіти.

Формування безпечного освітнього середовища базується на інтеграції кількох ключових компонентів безпеки: фізичної, психологічної, соціальної та інформаційної. Кожен із цих компонентів відіграє важливу роль у створенні умов для гармонійного розвитку особистості, забезпечення її захисту та підтримки в процесі навчання.

Фізична безпека передбачає організацію простору та інфраструктури закладу освіти таким чином, щоб мінімізувати ризики для життя і здоров'я здобувачів освіти та працівників. До основних заходів відносимо: належне технічне оснащення будівель, дотримання санітарних і протипожежних норм, наявність систем оповіщення й евакуації, облаштування укриттів, охорона території та контроль доступу до приміщень. Фізична безпека є базовою умовою, без якої неможливе забезпечення інших складових безпеки (Собченко та ін., 2022).

Психологічна безпека охоплює створення в освітньому середовищі атмосфери довіри, поваги, доброзичливості та підтримки. Вона полягає у запобіганні будь-яким проявам психологічного насильства, булінгу, мобінгу, дискримінації, а також у розвитку механізмів раннього виявлення та реагування на такі ситуації. Психологічно безпечне середовище сприяє розвитку емоційної стійкості, впевненості в собі та відкритості до взаємодії (Олексенко, Савченко, 2019; Shvardak et al., 2021).

Соціальна безпека пов'язана із забезпеченням рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, соціального статусу, етнічного походження чи інших відмінностей. Вона передбачає розвиток інклюзивної

культури, підтримку соціальної згуртованості, формування партнерських відносин між здобувачами освіти, педагогами, батьками та громадою. Соціально безпечне середовище сприяє розвитку взаємоповаги, толерантності й активної громадянської позиції.

Інформаційна безпека стає надзвичайно актуальною в умовах цифровізації освіти. Вона включає захист персональних даних учасників освітнього процесу, протидію кібербулінгу / кібермобінгу та поширенню небезпечного контенту в інтернеті, розвиток навичок цифрової грамотності та критичного мислення. Створення безпечного інформаційного середовища передбачає як технічні заходи (захист мереж і пристроїв), так і освітню роботу із здобувачами щодо відповідальної поведінки у віртуальному просторі (Samsonova et al., 2022).

Таким чином, фізична, психологічна, соціальна та інформаційна безпека є взаємопов'язаними складовими безпечного освітнього середовища, кожна з яких потребує системного підходу, комплексних рішень та постійної уваги з боку закладів освіти.

Варто підкреслити, що класичні підходи до забезпечення безпеки в закладах освіти зосереджувалися переважно на фізичному захисті учасників освітнього процесу та запобіганні надзвичайних ситуацій. Основними заходами були забезпечення технічної справності будівель і території, облаштування аварійних виходів, охорона закладу та контроль доступу, проведення регулярних інструктажів з безпеки та евакуаційних тренувань, дотримання санітарно-гігієнічних норм, розроблення внутрішніх нормативних документів і профілактична робота щодо запобігання правопорушень серед здобувачів освіти. Ці методи забезпечували базовий рівень фізичної безпеки, однак сучасні виклики вимагають їх доповнення сучасними підходами.

Поява нових ризиків і загроз, серед яких особливо актуальними стали кібербулінг / кібермобінг, інформаційні атаки, емоційне вигорання учасників освітнього процесу, а також потреба в розбудові інклюзивного середовища, зумовила необхідність упровадження сучасних підходів до забезпечення безпечного освітнього середовища. Адже традиційні методи, орієнтовані переважно на фізичний захист і дисциплінарний контроль, виявляються недостатніми для ефективного реагування на ці виклики. Відтак сучасні умови вимагають переходу до системного, технологічного й інтегрованого підходу до безпеки, що включає цифрову грамотність, психологічну підтримку, розвиток культури взаємоповаги, створення кризових команд, упровадження інноваційних технологій моніторингу ризиків і комплексної профілактики загроз.

Розглянемо найбільш затребувані, на наше переконання, сучасні підходи до проєктування безпечного середовища в закладах освіти.

1. Один з ефективних сучасних підходів до проєктування безпечного освітнього середовища в умовах сьогодення є технологічний – інтеграція цифрових технологій, які дають змогу не лише оперативно реагувати на загрози, а й проактивно запобігати їх виникненню (Швардак, 2023).

Одним з ключових напрямів є використання систем електронного моніторингу безпеки, що включають сучасні засоби відеонагляду, смартзамки та системи контролю доступу. Відеоспостереження забезпечує цілодобовий моніторинг території та внутрішніх приміщень закладу освіти, дозволяючи оперативно виявляти підозрілі ситуації, фіксувати випадки порушення порядку, а також допомагає в розслідуванні інцидентів. Смартзамки й електронні системи контролю доступу підвищують рівень фізичної безпеки, обмежуючи вхід у заклад лише для авторизованих осіб і таким чином мінімізуючи ризик проникнення сторонніх (Samsonova et al., 2022).

Окремий інноваційний напрям – створення онлайн-платформ для психологічної підтримки учасників освітнього процесу. Такі сервіси забезпечують доступ до консультацій із психологами в режимі реального часу, пропонують учням і студентам ресурси для самодопомоги, проводять анонімні опитування емоційного стану, що дозволяє своєчасно виявляти випадки психологічної кризи, булінгу або емоційного вигорання. Також вони

сприяють формуванню культури звернення по допомогу й розвитку емоційної грамотності серед молоді.

Важливу роль відіграють і спеціалізовані освітні застосунки, спрямовані на навчання безпечної поведінки. Через інтерактивні курси, тренажери, відеоуроки та ігрові методики здобувачі освіти засвоюють правила безпеки в різних життєвих ситуаціях – від поведінки під час пожежі чи повітряної тривоги до навичок кібербезпеки та безпечного спілкування в інтернеті. Такі інструменти дають можливість не лише передавати знання, а й формувати відповідальні навички поведінки через активне залучення й практичне закріплення матеріалу.

Отже, інтеграція цифрових технологій у проєктування безпечного освітнього середовища дозволяє забезпечити більш гнучку, оперативну й персоналізовану систему захисту учасників освітнього процесу, роблячи безпеку частиною щоденної освітньої практики.

2. Соціальний підхід відіграє важливу роль у проєктуванні безпечного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток культури миру, взаємоповаги та емоційної стійкості. Одним із таких напрямів є запровадження програм медіації конфліктів серед здобувачів освіти. Медіація дозволяє учасникам конфлікту самостійно, за допомогою нейтрального посередника, знайти взаємоприйнятне рішення без примусу та покарання. У межах освітніх закладів створюються шкільні служби медіації, де спеціально підготовлені здобувачі освіти й педагоги допомагають вирішувати суперечки, сприяючи розвитку навичок діалогу, емпатії та відповідальності за свої вчинки. Такі програми не тільки знижують рівень конфліктності в освітньому середовищі, а й формують у дітей і молоді важливі соціальні компетентності.

Ще одним важливим напрямом є організація тренінгів з розвитку емоційного інтелекту та ненасильницького спілкування. Учасники таких тренінгів вчаться розпізнавати й управляти власними емоціями, розуміти почуття інших людей, будувати комунікацію на засадах поваги, відкритості й довіри. Навички ненасильницького спілкування дозволяють здобувачам конструктивно висловлювати свої потреби, долати стресові ситуації без агресії та уникати емоційних конфліктів. Розвиток емоційного інтелекту стає важливою умовою формування психологічно безпечного середовища, де кожен учасник освітнього процесу відчувається почутим, підтриманим і захищеним (Олексенко, Савченко, 2024).

Таким чином, соціальні інновації в освіті спрямовані на створення середовища, яке підтримує не лише фізичну, а й емоційну та соціальну безпеку, сприяє розвитку відповідальних, стійких і соціально активних особистостей.

3. Інклюзивний підхід є важливою складовою проєктування безпечного освітнього середовища, оскільки забезпечує рівний доступ до освіти для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхніх фізичних, психічних чи соціальних особливостей. Одним із ключових аспектів інклюзії є створення безбар'єрного простору, який передбачає облаштування закладів освіти так, щоб вони були зручними й доступними для всіх: облаштування пандусів, ліфтів, ресурсних кімнат, спеціальних місць у класах і громадських зонах. Такий простір сприяє не лише фізичній доступності, а й формуванню у здобувачів освіти культури толерантності й взаємоповаги.

Важливою складовою інклюзивного підходу також є розроблення й впровадження адаптивних освітніх програм для дітей з особливими освітніми потребами. Такі програми враховують індивідуальні можливості кожного здобувача освіти, дозволяючи йому здобувати знання у зручному темпі й форматі. Вони можуть включати використання спеціальних технічних засобів, індивідуальних планів розвитку, альтернативних методів оцінювання успішності та обов'язкову підтримку команд фахівців – асистентів учителя, психологів, логопедів. Реалізація інклюзивного підходу сприяє створенню середовища, де кожна дитина відчувається прийнятою, цінною та захищеною.

4. Організаційно-управлінський підхід є важливою передумовою для забезпечення комплексної безпеки в закладах освіти. Одним із ключових напрямів є впровадження політики «нульової толерантності» до будь-яких проявів насильства, булінгу, мобінгу, дискримінації та агресії. Така політика передбачає чітке регламентування правил поведінки, розроблення внутрішніх процедур реагування на інциденти, обов'язкову відповідальність за порушення

норм безпечної взаємодії та систематичне інформування всіх учасників освітнього процесу про неприпустимість насильства у будь-якій формі. Вона сприяє формуванню культури поваги, безпеки й довіри в закладах освіти (Akhmedova et al., 2022; Shvardak et al., 2021).

Ще одним важливим кроком є створення служб шкільної безпеки, до складу яких входить керівництво закладу, педагоги, психологи, медичні працівники, представники батьківської громади та, за потреби, правоохоронні органи. Такі команди здійснюють моніторинг безпекових ризиків, розробляють превентивні заходи, організовують тренування щодо дій у надзвичайних ситуаціях, підтримують безпечне середовище та координують роботу з профілактики правопорушень і кризових ситуацій. Ефективна діяльність шкільних служб безпеки дозволяє швидко реагувати на загрози, забезпечувати психологічну та фізичну підтримку учасникам освітнього процесу і розвивати стійкість шкільної спільноти перед викликами сучасного світу.

Запропоновані підходи розглядаються не лише як теоретичні конструкції, а як реакція на емпіричні потреби закладів освіти в Україні. Відповідно до звітів ЮНІСЕФ (2023), понад 35% закладів загальної середньої освіти потребують адаптації освітнього середовища для забезпечення фізичної або психологічної безпеки. Зазначені інноваційні напрями дозволяють не лише зменшити ризики, а й інтегрувати безпекові практики в щоденну діяльність закладу (UNICEF Ukraine, 2023).

У сучасних умовах забезпечення безпеки в освіті вимагає впровадження інноваційних рішень, що поєднують технологічний, соціальний, інклюзивний та організаційно-управлінський підходи. Прикладом українського досвіду є Біотехнологічний ліцей «Радовель» у Житомирській області, де створено інноваційний освітній простір із застосуванням інтерактивних технологій (платформа MozaBook) та впровадженням системи психологічної підтримки учнів. Особлива увага приділяється не лише навчанню, а й створенню безпечного фізичного та емоційного середовища (Біотехнологічний ліцей «Радовель»).

Варто відзначити також зусилля Міністерства освіти і науки України, яке у співпраці з партнерами реалізовує проекти для забезпечення безпечного освітнього середовища. Наприклад, у 2023 р. МОН спільно з компанією Palantir Technologies запровадило систему моніторингу безпеки для очного навчання в більш ніж 300 українських школах, що охопила близько 300 000 учнів.

Ця візуалізація ілюструє практичне втілення сучасних підходів у сфері шкільної безпеки. Впровадження систем моніторингу, цифрових платформ підтримки, освітніх застосунків та інклюзивних рішень свідчить про реальні зміни в організації освітнього простору. Такий комплексний підхід підвищує стійкість шкільного середовища до загроз і робить безпеку невід’ємною частиною освітньої політики.

У відповідь на воєнні загрози, спричинені широкомасштабною агресією російської федерації проти України, у 2024 р. було реалізовано унікальний проєкт – підземна школа в Харкові, яка дозволяє продовжувати офлайн-навчання в умовах загрози обстрілів. Школа обладнана сучасними класами та укриттями, що забезпечують фізичну безпеку дітей навіть у надзвичайних ситуаціях (Sims, 2024). А на 1 вересня 2025 р. в Харкові запрацювало вже сім підземних шкіл на шести станціях метро для близько 17 000 учнів (Бугаєнко, 2025). Підземні школи відчиняють двері для учнів і в інших прифронтових регіонах, зокрема на Сумщині, Миколаївщині, у Запоріжжі.

Окремої уваги заслуговує підтримка з боку міжнародних партнерів. ЮНІСЕФ, наприклад, спільно з МОН розгорнув навчальні програми з мінної безпеки, інтегровані в курс «Здоров’я, безпека та добробут», який наразі впроваджується у понад 5000 школах по всій Україні. Ці тренінги сприяють формуванню навичок безпечної поведінки серед учнів в умовах збройної агресії (UNICEF Ukraine, 2023).

Крім того, освітній омбудсмен України у своїх аналітичних звітах неодноразово наголошує на необхідності впровадження механізмів правового захисту та системи

реагування на випадки насильства, дискримінації чи загроз психоемоційній безпеці учасників освітнього процесу (Samsonova et al., 2022).

Таким чином, досвід України демонструє перехід від фрагментарного реагування до системного моделювання безпечного освітнього середовища, що враховує сучасні виклики – від війни до цифрових загроз – і спирається як на внутрішні ресурси, так і на міжнародну підтримку.

У країнах із високим рівнем диджиталізації системи освіти безпека освітнього середовища дедалі більше забезпечується за допомогою цифрових рішень, що дозволяють не лише реагувати на загрози, а й запобігати їм. Так, у США набули широкого поширення технології моніторингу поведінки учнів в онлайн-середовищі. Платформа Gaggle, яка використовує штучний інтелект для аналізу цифрової активності учнів (електронна пошта, документи, чати), ідентифікує ризики, пов'язані з кібербулінгом, суїцидальними намірами чи іншими ознаками емоційної кризи (Wikipedia contributors, n.d.).

У штаті Мічиган реалізується Академія шкільної безпеки – комплексна програма, що охоплює професійну підготовку адміністративного та педагогічного персоналу з питань кризового реагування, ментального здоров'я та першої психологічної допомоги. Програма також передбачає активну участь учнів у профілактиці насильства через молодіжні лідерські саміти та тематичні кампанії, спрямовані на формування безпечної культури в шкільному середовищі (Michigan launching school safety youth summits, academy).

У місті Rigby (Idaho, United States) після трагічного випадку стрілянини було реалізовано модель комплексної безпеки, яка поєднує технологічні рішення (відеоспостереження, електронний контроль доступу) з психологічною підтримкою. Запроваджено роботу груп взаємодопомоги для учнів, залучено батьківську спільноту та шкільних консультантів, що дозволило значно знизити рівень тривожності серед школярів та зміцнити довіру між учасниками освітнього процесу (After Idaho school shooting, a community grapples with fear and healing).

Крім того, в міжнародному вимірі вагоме місце займає «Комплексна рамка безпеки шкіл» («Comprehensive School Safety Framework»), розроблена ЮНЕСКО. Цей документ пропонує країнам три ключові компоненти безпеки: захищену інфраструктуру, ефективне управління ризиками, а також інтеграцію безпечної поведінки в освітній процес. Відповідно до рамки CSSF, ефективне проєктування безпечного освітнього середовища вимагає залучення шкільної громади, постійного аналізу локальних загроз і реалізації адаптивних рішень (UNESCO, 2022).

У Великій Британії діє аналогічна програма «Загальношкільний підхід до психічного здоров'я та благополуччя» («Whole School Approach to Mental Health and Wellbeing»), що інтегрує соціально-емоційне навчання, підвищення психоемоційної грамотності персоналу та розвиток безпечного шкільного клімату. Школи отримують державне фінансування на створення «пунктів підтримки», де учні можуть отримати допомогу фахівців у разі емоційного дистресу (Glazzard, Bostwick, 2023).

Загалом зарубіжний досвід свідчить про ефективність системного підходу до безпеки в освіті, який передбачає одночасну реалізацію інфраструктурних, цифрових, соціально-психологічних та правових заходів. Особливо актуальним є те, що ці підходи формуються за участі всіх зацікавлених сторін: учнів, вчителів, керівництва, батьків та зовнішніх партнерів.

Аналіз наведених прикладів свідчить, що ефективне проєктування безпечного освітнього середовища вимагає комплексного підходу, який поєднує фізичний захист, психологічну підтримку, цифрову безпеку та активну участь усіх учасників освітнього процесу. Інтеграція інноваційних технологій і соціальних практик суттєво підвищує стійкість та адаптивність системи освіти до сучасних викликів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасних умовах створення безпечного освітнього середовища є ключовим фактором забезпечення успішного розвитку особистості, підтримання психоемоційного добробуту та

гарантування фізичного захисту учасників освітнього процесу. Зростання загроз, пов'язаних із цифровізацією, військовими конфліктами, пандеміями та соціальними трансформаціями, вимагає переходу від традиційних до інноваційних, інтегрованих моделей забезпечення безпеки. Сучасні підходи охоплюють як цифрові рішення (моніторингові системи, платформи підтримки, освітні застосунки), так і соціальні ініціативи (програми медіації, тренінги емоційного інтелекту), інклюзивні стратегії й організаційно-управлінські зміни (створення служб шкільної безпеки, політики «нульової толерантності» до насильства).

Сучасні підходи до проєктування безпечного середовища в закладах освіти є невід'ємною складовою освітньої трансформації, спрямованої на створення сприятливих умов для всебічного розвитку особистості, формування культури безпеки та підвищення якості освіти загалом.

Обґрунтованість висновків забезпечено шляхом зіставлення теоретичних моделей із реальними кейсами впровадження (Біотехнологічний ліцей «Радовель», підземна школа в Харкові, партнерські ініціативи Міністерства освіти і науки України і ЮНІСЕФ). Таким чином, пропонувані підходи не є абстрактними, а мають підтвердження на практиці, що підвищує їхню застосовність у сучасній освітній політиці України.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на вдосконалення комплексних моделей безпечного освітнього середовища, розроблення адаптивних технологічних рішень з урахуванням специфіки різних регіонів і закладів освіти, а також на формування стійкої культури безпеки серед усіх учасників освітнього процесу. Важливу роль у формуванні безпечного освітнього простору відіграють як ініціативи Міністерства освіти і науки України, так і підтримка міжнародних організацій, які надають ресурсну, технічну та методичну допомогу у впровадженні інновацій у сфері безпеки освіти.

Список використаної літератури

1. Біотехнологічний ліцей «Радовель». Офіційний сайт. URL: <https://radowell-lyceum.org.ua> (дата звернення: 25.07.2025).
2. Бугаєнко Т. У Харкові розпочнеться навчання у підземних школах і в метро. *Українська правда. Життя*. 2025, 28 серпня. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/u-harkovi-rozpochnetsya-navchannya-u-pidzemnih-shkolah-i-v-metro-310000/> (дата звернення: 20.09.2025).
3. Буняк В. У новому навчальному році у 3000 українських шкіл з'являться офіцери служби освітньої безпеки. *MediaSapiens*. 2025, 3 червня. URL: <https://ms.detector.media/withoutsection/post/38017/2025-06-03-u-novomu-navchalnomu-rotsi-u-3000-ukrainskykh-shkil-zyavlyatsya-ofitsery-sluzhby-osvitnoi-bezpeky> (дата звернення: 23.06.2025).
4. Нагайчук О. В., Зоря М. В., Кучинський С. А. Інноваційні підходи до створення безпечного освітнього середовища для здобувачів вищої освіти в Україні під час війни. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14228532>
5. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. Схвалено Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 25.07.2025).
6. Олексенко С., Савченко С. Роль педагога у формуванні та відновленні психологічної безпеки – важливої складової безпечного освітнього середовища. *The Importance of Innovation for the Modern World*. 2024. С. 35–39. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-1783.2024-33-00-03>
7. Собченко Т., Кін О., Ворожбіт-Горбатюк В. Створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти в умовах воєнного стану. *Новий Колегіум*. 2023. № 3 (111). С. 39–42. DOI: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.39/>
8. Швардак М. В. Напрями проєктування освітніх систем в умовах Нової української школи. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. № 9. С. 50–59. DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-6/>
9. After Idaho school shooting, a community grapples with fear and healing. *Associated Press*. URL: <https://apnews.com/article/c7e89f29b13d0a8470ee44b91d7651ed> (дата звернення: 23.06.2025).
10. Akhmedova O., Avedyan L., Gvazava N., Shumska H., Zilinska A. Innovative Approaches in Public Administration to Manage the Quality of Educational Services in the Conditions of Transformation in Ukraine. *Journal of eLearning and Higher Education*. 2022. Vol. 2022. Art. 864205. DOI: <https://doi.org/10.5171/2022.864205>

11. Gaggie (software). *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Gaggie_\(software\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Gaggie_(software)) (дата звернення: 22.06.2025).
12. Glazzard J., Bostwick R. A Whole School Approach to Mental Health and Well-being. London: Routledge, 2023. 252 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781041056485>
13. Global Coalition to Protect Education from Attack. *Safe Schools Declaration*. 2015. URL: <https://ssd.protectingeducation.org> (дата звернення: 25.06.2025).
14. Mäkelä T., Leinonen T. Design Framework and Principles for Learning Environment Co-Design: Synthesis from Literature and Three Empirical Studies. *Buildings*. 2021. № 11 (12). P. 581. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings11120581>
15. Michigan launching school safety youth summits, academy. *Michigan's Thumb*. URL: <https://www.michiganstumb.com/news/article/michigan-school-safety-youth-summits-20288184.php> (дата звернення: 23.06.2025).
16. Monteiro V., Carvalho C., Santos N.N. Creating a Supportive Classroom Environment Through Effective Feedback: Effects on Students' School Identification and Behavioral Engagement. *Supportive Classroom Environment*. 2021. Vol. 6. Art. 661736. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.661736>
17. Page A., Anderson J., Charteris J. Innovative Learning Environments and spaces of belonging for students with disability in mainstream settings. *Cambridge Journal of Education*. 2024. № 54 (5). P. 607–626. DOI: <https://doi.org/10.1080/0305764X.2024.2397398>
18. Palantir Technologies. *Ministry of Education and Science of Ukraine and Palantir Partner to Create Safe Conditions for In-Person Education in Schools*. 2024, March 28. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20240328792625/en/Ministry-of-Education-and-Science-of-Ukraine-and-Palantir-Partner-to-Create-Safe-Conditions-for-In-Person-Education-in-Schools> (дата звернення: 22.06.2025).
19. Prashanti E., Ramnarayan K. Ten maxims for creating a safe learning environment. *Advances in Physiology Education*. 2020. № 44. P. 550–553. DOI: <https://doi.org/10.1152/advan.00085.2020>
20. Rogers R. Creating Safe Schools: Local, National, and International Considerations. *The official website of Richard James Rogers*. 2023, August 27. URL: <https://richardjamesrogers.com/2023/08/27/creating-safe-schools-local-national-and-international-considerations/> (дата звернення: 20.06.2025).
21. Samsonova Y., Shevchenko O., Priadun S., Petkun S., Statsenko N. Analysis of modern approaches to the management of educational institutions in conditions of digitization (Ukrainian case). *Revista Eduweb*. 2022. Vol. 16(4), P. 89–100. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.04.8>
22. Shvardak M., Halus O., Popovych O., Ivanova V., Molnar T. Anti-mobbing Technology in the Conditions of an Educational Institution in Ukraine. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12 (3). P. 343–362. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/12.3/235>
23. Sims P. Ukraine's first bomb-proof underground school opens in Kharkiv. *The Sun*. 2024, June 1. URL: <https://www.thesun.co.uk/news/28249688/ukraine-bomb-proof-underground-school-kharkiv/> (дата звернення: 21.06.2025).
24. U.S. Department of Education. *Guiding Principles for Creating Safe, Inclusive, Supportive, and Fair Schools*. 2021. URL: <https://www.ed.gov/sites/ed/files/policy/gen/guid/school-discipline/guiding-principles.pdf> (дата звернення: 21.06.2025).
25. UNESCO. *What you need to know about the Comprehensive School Safety Framework 2022–2030*. 2022, September 14. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/what-you-need-know-about-comprehensive-school-safety-framework-2022-2030> (дата звернення: 25.06.2025).
26. UNICEF Ukraine. 2023. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en> (дата звернення: 24.06.2025).
27. UNICEF Ukraine. *Fostering a culture of safety among children and youth*. 2025, January 21. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/fostering-culture-safety-among-children-and-youth-making-mine-safety-rules-known-children> (дата звернення: 24.06.2025).
28. World Bank. *Safe Schools: Supporting the Future of Learning through Safe Schools*. 2022, November 14. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/teachers/brief/safe-schools-supporting-the-future-of-learning-through-safe-schools> (дата звернення: 25.06.2025).

References

- Biotekhnologichnyi litsei «Radovel». (2025). *Ofitsiyni sait* [Official website]. <https://radowell-lyceum.org.ua>
- Buhaienko, T. (2025, August 28). U Kharkovi rozpochnetsia navchannia u pidzemnykh shkolakh i v metro [In Kharkiv, studies will begin in underground schools and the metro]. *Ukrainska pravda. Zhyttia*. <https://life.pravda.com.ua/society/u-harkovi-rozpochnetsiya-navchannya-u-pidzemnih-shkolah-i-v-metro-310000/>
- Buniak, V. (2025, June 3). U novomu navchalnomu rotsi u 3000 ukrainskykh shkil z'iaviatsia ofitseri sluzhby osvitoi bezpeky [In the new school year, officers of the educational security service will appear in 3000 Ukrainian schools]. *MediaSapiens*. <https://ms.detector.media/withoutsection/post/38017/2025-06-03-u-novomu-navchalnomu-rotsi-u-3000-ukrainskykh-shkil-zyavlyatsya-ofitseri-sluzhby-osvitnoi-bezpeky>
- Nahaichuk, O., Zoria, M., & Kuchynskyi, S. (2024). Innovacijni pidhodi do stvorennia bezpechnogo osvitnogo seredovisha dlya zdobuvachiv vishoi osviti v Ukraini pid chas vijni [Innovative approaches to creating a safe

- educational environment for higher education seekers in Ukraine during the war]. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14228532>
- National Strategy for the Development of a Safe and Healthy Educational Environment in the New Ukrainian School. Approved by Presidential Decree No. 195/2020 of May 25, 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
- Oleksenko, S., & Savchenko, S. (2024). Rol pedagoga u formuvanni ta vidnovlenni psihologichnoyi bezpeki – vazhlyvovi skladovoyi bezpechnogo osvitnogo seredovisha [The role of the teacher in shaping and restoring psychological safety – an important component of a safe educational environment]. *The Importance of Innovation for the 6+Modern World*, 35–39. <https://doi.org/10.30890/2709-1783.2024-33-00-003>
- Sobchenko, T., Kin, O., & V. Vorozhbit-Gorbatyuk, V. (2023). Stvorennya bezpechnogo osvitnogo seredovisha u zakladah osviti v umovah voyennogo stanu [Creation of a safe educational space in educational institutions under the conditions marital state]. *New Collegium*, 3 (111), 39–42. <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.39>
- Shvardak, M. V. (2023). Napryami proyektuvannya osvitnih sistem v umovah Novoyi ukrayinskoyi shkoli [Directions of educational system design under the New Ukrainian School conditions]. *Scientific Journal of Khortysia National Academy. Series: Pedagogy. Social Work*, 9, 50–59. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-6>
- After Idaho school shooting, a community grapples with fear and healing (2024). *Associated Press*. <https://apnews.com/article/c7e89f29b13d0a8470ee44b91d7651ed>
- Akhmedova, O., Avedyan, L., Gvazava, N., Shumska, H., & Zilinska, A. (2022). Innovative approaches in public administration to manage the quality of educational services in the conditions of transformation in Ukraine. *Journal of eLearning and Higher Education*, 2022, 864205. <https://doi.org/10.5171/2022.864205>
- Gaggle (software). *Wikipedia, the free encyclopedia*. [https://en.wikipedia.org/wiki/Gaggle_\(software\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Gaggle_(software))
- Glazzard, J., & Bostwick, R. (2023). *A Whole School Approach to Mental Health and Well-being*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781041056485>
- Global Coalition to Protect Education from Attack (2015). *Safe Schools Declaration*. <https://ssd.protectingeducation.org>
- Mäkelä, T., & Leinonen, T. (2021). Design framework and principles for learning environment co-design: Synthesis from literature and three empirical studies. *Buildings*, 11 (12), 581. <https://doi.org/10.3390/buildings11120581>
- Michigan launching school safety youth summits, academy (2024). *Michigan's Thumb*. <https://www.michigansthum.com/news/article/michigan-school-safety-youth-summits-20288184.php>
- Monteiro, V., Carvalho, C., & Santos, N. N. (2021). Creating a supportive classroom environment through effective feedback: Effects on students' school identification and behavioral engagement. *Frontiers in Education*, 6, 661736. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.661736>
- Page, A., Anderson, J., & Charteris, J. (2024). Innovative learning environments and spaces of belonging for students with disability in mainstream settings. *Cambridge Journal of Education*, 54 (5), 607–626. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2024.2397398>
- Palantir Technologies (2024). *Ministry of Education and Science of Ukraine and Palantir Partner to Create Safe Conditions for In-Person Education in Schools*. <https://www.businesswire.com/news/home/20240328792625/en/Ministry-of-Education-and-Science-of-Ukraine-and-Palantir-Partner-to-Create-Safe-Conditions-for-In-Person-Education-in-Schools>
- Prashanti, E., & Ramnarayan, K. (2020). Ten maxims for creating a safe learning environment. *Advances in Physiology Education*, 44, 550–553. <https://doi.org/10.1152/advan.00085.2020>
- Rogers, R. (2023, August 27). Creating safe schools: Local, national, and international considerations. *The official website of Richard James Rogers*. <https://richardjamesrogers.com/2023/08/27/creating-safe-schools-local-national-and-international-considerations/>
- Samsonova, Y., Shevchenko, O., Priadun, S., Petkun, S., & Statsenko, N. (2022). Analysis of modern approaches to the management of educational institutions in conditions of digitization (Ukrainian case). *Revista Eduweb*, 16 (4), 89–100. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.04.8>
- Shvardak, M., Halus, O., Popovych, O., Ivanova, V., & Molnar, T. (2021). Anti-mobbing technology in the conditions of an educational institution in Ukraine. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12 (3), 343–362. <https://doi.org/10.18662/brain/12.3/235>
- U.S. Department of Education (2021). *Guiding principles for creating safe, inclusive, supportive, and fair schools*. <https://www.ed.gov/sites/ed/files/policy/gen/guid/school-discipline/guiding-principles.pdf>
- Sims, P. Ukraine's first bomb-proof underground school opens in Kharkiv (2024, June 1). *The Sun*. <https://www.thesun.co.uk/news/28249688/ukraine-bomb-proof-underground-school-kharkiv/>
- UNESCO (2022, September 14). *What you need to know about the Comprehensive School Safety Framework 2022–2030*. <https://www.unesco.org/en/articles/what-you-need-know-about-comprehensive-school-safety-framework-2022-2030>
- UNICEF Ukraine (2023). <https://www.unicef.org/ukraine/en>
- UNICEF Ukraine (2025, January 21). *Fostering a culture of safety among children and youth*. <https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/fostering-culture-safety-among-children-and-youth-making-mine-safety-rules-known-children>

World Bank (2022, November 14). *Safe schools: Supporting the future of learning through safe schools*.
<https://www.worldbank.org/en/topic/teachers/brief/safe-schools-supporting-the-future-of-learning-through-safe-schools>

Стаття надійшла до редакції 24.06.2025

Прийнято до друку 30.10.2025

MODERN APPROACHES TO DESIGNING A SAFE ENVIRONMENT IN GENERAL SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Marianna Shvardak

<https://orcid.org/0000-0002-9560-9008>

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy of Preschool,
Primary Education and Educational Management,
Faculty of Pedagogy,
Mukachevo State University,
26 Uzhgorodska Str., 89607, Mukachevo, Ukraine
anna-mari_p@uklr.net

Oksana Popovych

<https://orcid.org/0000-0002-0321-048X>

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of Pedagogy,
Mukachevo State University,
26 Uzhgorodska Str., 89607, Mukachevo, Ukraine
ksysha31071984@ukr.net

The article considers the problem of designing a safe educational environment in the context of modern challenges caused by social transformations, the COVID-19 pandemic, war, as well as the rapid development of digitalization, which, despite its numerous advantages, creates new challenges in the field of educational security. The purpose of the study is to substantiate and analyze technological, social, inclusive, and organizational and managerial approaches to designing a safe educational environment in the context of modern challenges. The methodological basis is a set of approaches (systemic, synergistic, axiological), which provides a systematic understanding of the problem of a safe educational environment. A review of the latest scientific publications covering the problems of security in education in the context of digitalization, social transformations, pandemics, and military threats is carried out. The article identifies and characterizes four key approaches to designing a safe environment. The technological approach involves the use of digital tools: video surveillance systems, smart locks, online psychological assistance platforms and mobile applications for teaching safe behavior. The social approach includes the development of mediation programs, the formation of emotional intelligence skills and a culture of non-violent communication. The inclusive approach is aimed at creating a barrier-free environment and adapting educational programs for children with special needs. The organizational and managerial approach includes the implementation of zero-tolerance policies for violence, the creation of school safety teams, and the training of personnel for actions in crisis situations. It is summarized that ensuring a safe educational environment requires the systematic implementation of innovations aimed at increasing the resilience of education to modern threats. Based on the analysis of modern practices, it was established that the comprehensive implementation of modern approaches contributes to strengthening safety in education.

Keywords: safe educational environment, modern approaches, design, digitalization, social transformations, educational institution.